

PENSIONĀRI LATVIJĀ

Informatīvais apskats

09-019-000

SATURS

DEMOGRĀFISKĀS TENDENCES UN PENSIONĀRU SKAITA IZMAIŅAS.....1

Tab. Iedzīvotāju īpatsvars galvenajās vecuma grupās Latvijā1

Tab. Pensiju saņēmēju skaits.....1

VESELĪBAS STĀVOKLIS.....2

Diagr. Iedzīvotāji vecāki par 65 gadiem, kuri norādījuši, ka tikai ar lielu piepūli vai nevar nemaz veikt noteiktas darbības...2

PENSIONĀRU MATERIĀLAIS NODROŠINĀJUMS.....2

Diagr. Izmaksāto valsts pensiju vidējais lielums.....2

Tab. Vecuma pensiju saņēmēju skaita sadalījums pēc pensijas vidējā lieluma.....3

PENSIONĀRU PATĒRIŅĀ IZDEVUMU SASTĀVS.....3

Diagr. Patēriņa izdevumu struktūra 2007.gadā4

PENSIJAS VECUMA IEDZĪVOTĀJU NABADZĪBAS RISKS.....4

Diagr. Nabadzības riska indekss 2005.- 2007.gadā.....4

2009.gada sākumā nedaudz vairāk kā piektā daļa jeb 453,5 tūkst. Latvijas iedzīvotāju bija pensijas vecumā, kas ir par 3,2% mazāk nekā gadu iepriekš. Salīdzinājumā ar 2005. gadu pensionāru skaits ir sarucis par 7,7%.

DEMOGRĀFISKĀS TENDENCES UN PENSIONĀRU SKAITA IZMAIŅAS

Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) apkopotie statistikas dati liecina, ka nelabvēlīgā demogrāfiskā situācija Latvijā aizvien vēl turpinās. Ja pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu sākumā bērnu un jauniešu skaits pārsniedza pensijas vecuma iedzīvotāju skaitu, tad kopš 1993. gada proporcija ir mainījusies un pašlaik uz 1000 darbspējīgiem iedzīvotājiem ir 303 pensijas vecuma iedzīvotāji un tikai 207 bērni un jaunieši, t.i., 1,5 reizes vairāk pensijas vecuma iedzīvotāju nekā bērnu un jauniešu vecumā līdz 14 gadiem.

Iedzīvotāju īpatsvars galvenajās vecuma grupās Latvijā (gada sākumā, procentos)

Gads	Līdz darbspējas vecumam	Darbspējas vecumā	Virs darbspējas vecuma
2005	14,8	63,9	21,3
2006	14,3	64,4	21,3
2007	14,0	65,3	20,7
2008	13,8	65,6	20,6
2009	13,7	66,2	20,1

Tabulas dati apliecina, ka virs darbspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā šajā periodā ir nedaudz samazinājies. Tas galvenokārt izskaidrojams ar valstī noteiktā pensionēšanās vecuma pieaugumu.

Saskaņā ar demogrāfu aprēķiniem mirstības un mūža ilguma tabulu dati rāda, ka vīriešu, kuri 2008. gadā sasnieguši 60 gadu vecumu, vidējais turpmākās dzīves ilgums ir 16 gadi, bet šo pašu vecumu sasniegušajām sievietēm – 22 gadi.

Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem aizvadītā gada beigās pensiju saņēma 563,0 tūkst. iedzīvotāju. Salīdzinot ar 2007.gadu, pensiju saņēmēju skaits samazinājies par 4,4 tūkst. jeb par 0,8%. Lielākā daļa (82,6%) no pensiju saņēmējiem bija vecuma pensionāri.

Otra lielākā pensiju saņēmēju grupa bija invaliditātes pensijas saņēmēji – 66,4 tūkst. jeb 11,8% no pensiju saņēmēju kopskaita.

Pensiju saņēmēju skaits (gada beigās, tūkst. cilvēku)

	2005	2006	2007	2008	Pensiju saņēmēju skaita izmaiņas 2008.g. attiecībā pret 2007.g., %
Pensiju saņēmēju skaits, tūkst.¹	588,8	576,1	567,4	563,0	-0,8
Vecuma pensijas	475,6	472,1	467,2	465,2	-0,4
Invaliditātes pensijas	73,8	68,8	69,0	66,4	-2,4
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā ²	39,4	35,0	31,2	28,3	-1,0
Izdienas pensijas	4,0	4,1	3,0	3,2	-8,6

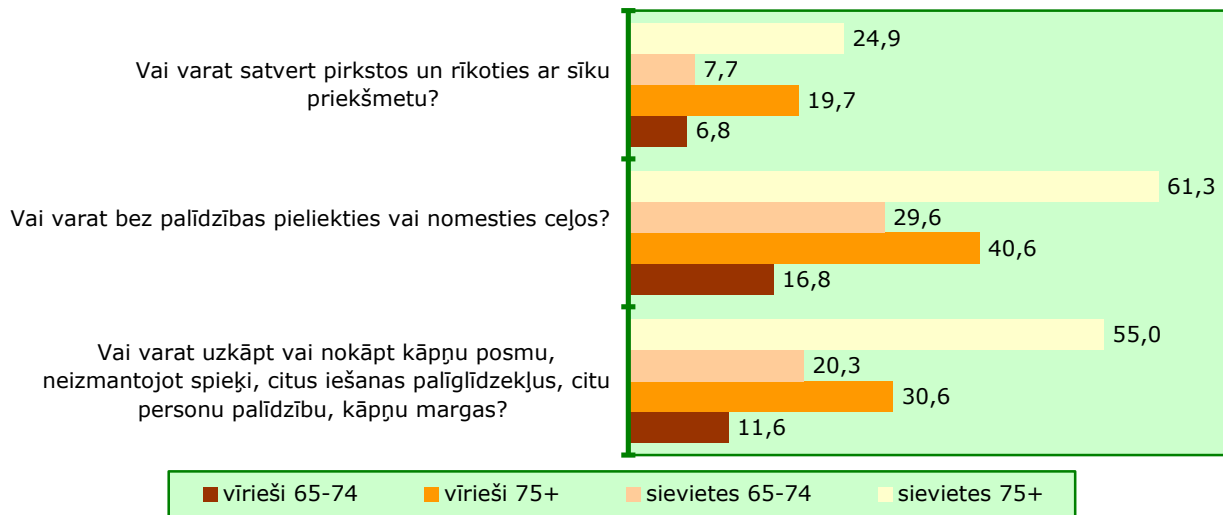
¹ Neieskaitot Iekšlietu ministrijas un Aizsardzības ministrijas uzskaitē esošos pensionārus.

² Kopējais darba nespējīgo ģimenes locekļu skaits, kuri zaudējuši apgādnieku.

VESELĪBAS STĀVOKLIS

Veselības stāvoklis ir ļoti svarīgs pensijas vecuma iedzīvotāju dzīves kvalitātes aspekts. 2008.gadā CSP veiktajā Eiropas iedzīvotāju veselības apsekojumā, vērtējot savu veselības stāvokli, tikai 15% respondentu vecumā 65-74 gadi novērtējuši savu veselību kā ļoti labu vai labu, bet kā sliktu vai ļoti sliktu – 34% respondentu. Savukārt no iedzīvotāju skaita, kuri vecāki par 75 gadiem, katrs otrais (52%) savu vispārējo veselības stāvokli ir novērtējis kā sliktu vai ļoti sliktu. 77% iedzīvotāju, kuri vecāki par 65 gadiem, norādīja, ka viņiem ir kāda ilgstoša slimība vai veselības problēma.

Iedzīvotāji vecāki par 65 gadiem, kuri norādījuši, ka tikai ar lielu piepūli vai nevar nemaz veikt noteiktas darbības (procentos)

Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijas dati liecina, ka 2008.gadā gandrīz ceturtdaļa (24,9%) no pirmreizēji un atkārtoti par invalīdiem atzītiem iedzīvotājiem bija vecāki par 60 gadiem. Biežākie invaliditātes cēloņi bija asinsrites sistēmas slimības (32,2%) un ļaundabīgie audzēji (30,0%), kā arī skeleta, muskuļu un saistaudu slimības (8,7%).

Saskaņā ar Veselības statistikas un medicīnas tehnoloģiju valsts aģentūras datiem 34% (170,6 tūkst.) no slimniekiem, kuri 2008.gadā ārstējušies slimnīcās, bija vecāki par 60 gadiem un uzturējušies slimnīcās vidēji 10,4 dienas. Diagnožu struktūrā pārsvarā ir asinsrites sistēmas slimības (35%). Taču visilgāk šajā vecuma grupā slimnīcā pavadījuši pacienti ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem, kuru vidējais ārstēšanās ilgums bija 36 dienas.

PENSIONĀRU MATERIĀLAIS NODROŠINĀJUMS

2008.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, ikmēneša izmaksātās pensijas vidējais apmērs palielinājās un vidēji gadā sasniedza Ls 134,03. Ikmēneša izmaksātās vecuma pensijas vidējais apmērs aizvadītajā gadā bija par Ls 30,00 lielāks nekā 2007.gadā. Pensiju apmēra pieaugums skaidrojams ar 2008.gadā notikušo pensiju indeksāciju (aprīlī un oktobrī) un ar 2008.gada 1.jūnija veikto piemaksas palielināšanu pie vecuma pensijas (no Ls 0,19 līdz Ls 0,40 par katru darba stāža gadu līdz 1995.gadam).

2008.gada laikā no jauna piešķirti 28,6 tūkst. vecuma pensiju, kuru vidējais apmērs bija Ls 184,93. No jauna piešķirtu vecuma pensiju vidējais apmērs turpināja pieaugt – 2008.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, pirmo reizi piešķirtā pensija vidēji palielinājusies par Ls 46,90. Tas skaidrojams ar to, ka palielinoties algām, pieaug iekasētās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Mazākais izmaksāto pensiju palielinājums 2008.gadā bijis pensijām apgādnieka zaudējuma gadījumā – tikai par Ls 10,10.

Izmaksāto valsts pensiju vidējais lielums (vidēji mēnesī, latos)

	2005	2006	2007	2008	Izmaksāto pensiju apmēra izmaiņas 2008.g. attiecībā pret 2007.gadu,%
Sociālās apdrošināšanas aģentūras uzskaitē esošo pensionāru ikmēneša pensiju vidējais lielums¹	77,95	92,21	106,23	134,03	26,2
Vecuma pensijas	80,53	95,95	110,79	140,79	27,1
Invaliditātes pensijas	66,89	73,63	82,56	103,63	25,5
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā ²	57,40	67,33	76,73	86,83	13,2
Izdienas pensijas	86,95	95,79	111,53	130,38	16,9

¹ Neieskaitot Iekšlietu ministrijas un Aizsardzības ministrijas uzskaitē esošos pensionārus.

² Pensiju kopsumma visiem mirušā apgādnieka apgādībā bijušajiem ģimenes locekļiem.

Aizvadītajā gadā mazinājies vecuma pensiju īpatsvars ar pensijas apmēru mazāku par valstī noteikto minimālo algu. Ja 2007.gadā pensiju zemāku par valstī noteikto minimālo algu (2007.gadā tā bija Ls 120) saņēma 78,2% vecuma pensionāru, tad 2008.gadā pensiju zemāku nekā minimālā alga (2008.gadā – Ls 160) saņēma 57,5% vecuma pensionāri.

Vecuma pensiju saņēmēju skaita sadalījums pēc pensijas vidējā lieluma

	2007		2008	
	Skaitis	%	Skaitis	%
Kopā	467 165	100,0	465 181	100,0
Tai skaitā ar piešķirtās ikmēneša pensijas vidējo apmēru (latos):				
Līdz 80,00	33 511	7,2	1635	0,4
80,01 – 90,00	60 265	12,9	1952	0,4
90,01 – 100,00	88 456	18,9	7066	1,5
100,01 – 110,00	127 309	27,3	4658	1,0
110,01 – 120,00	55 570	11,9	15632	3,4
120,01 – 130,00	27 266	5,8	11 386	2,4
130,01 – 140,00	16 796	3,6	59 538	12,8
140,01 – 150,00	23 305	5,0	74 460	16,0
150,01 – 160,00	7 040	1,5	91 320	19,6
160,01 – 170,00	3 511	0,8	53 082	11,4
170,01 – 180,00	3 083	0,7	43 760	9,4
180,01 – 190,00	2 685	0,6	36 967	7,9
190,01 – 200,00	4 067	0,9	18 229	3,9
200,01 – 300,00	10 492	2,2	39 412	8,5
300,01 – 400,00	2 013	0,4	3 195	0,7
400,01 un vairāk	1 796	0,4	2 889	0,6

Salīdzinot vidējās mēneša vecuma pensijas ar citām Baltijas valstīm, jāsecina, ka Latvijā 2008.gada 4.ceturksnī tās ir bijušas viszemākās (Latvijā EUR 234, Lietuvā EUR 235, Igaunijā EUR 290).

Saskaņā ar Eurostat apkopotajiem datiem par sociālo aizsardzību (ESSPROS – Eiropas integrētā sociālās aizsardzības statistikas sistēma) izdevumi gados vecu cilvēku uzturēšanai¹ Latvijā 2006.gadā veidoja 5,5% no iekšzemes kopprodukta (IKP), Igaunijā – 5,4%, Lietuvā – 5,3%. Eiropas Savienībā (ES) šis rādītājs bija ievērojami augstāks nekā Baltijas valstīs – 10,3% no IKP.

Ņemot vērā pašreizējos ekonomiskos apstākļus valstī, bieži vien piešķirtā pensija ir nepietiekama ikdienas vajadzību apmierināšanai. Līdz ar to pieaug to iedzīvotāju skaits, kuri, sasniedzot pensijas vecumu, turpina strādāt, lai iegūtu papildu ienākumus (salīdzinot ar 2007.gadu, strādājošo pensionāru skaits 2008.gadā palielinājies par 1,6 procentpunktiem). Pēc CSP Darbaspēka izlases veida apsekojuma datiem 2008.gadā no visām personām 62–74 gadu vecumā nodarbinātas bija gandrīz ceturtdaļa (24%). Lielākā daļa (84%) no strādājošajiem pensionāriem bija algoti darbinieki, desmitā daļa (10%) nodarbināto pensionāru bija pašnodarbinātas personas. Neapmaksātas personas, kuras palīdz kādam ģimenes loceklim viņa uzņēmumā, privātpraksē, piemājas vai zemnieku saimniecībā, bija 3%, un tikpat daudz strādājošo pensionāru bija darba devēji. Pensionāri, strādājot algotu darbu, 2008.gadā vidēji mēnesī saņēma Ls 260 (pēc nodokļu nomaksas), kas ir par 35% vairāk nekā vidēji gadu iepriekš (2007.gadā – Ls 193).

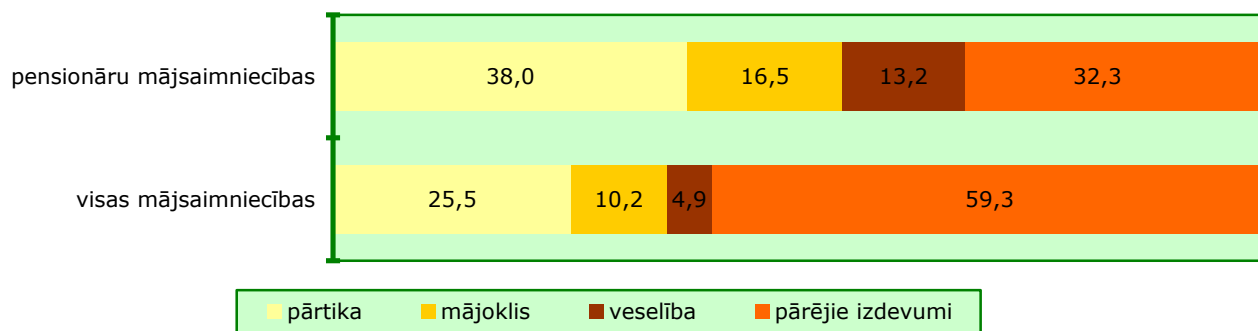
Tā kā mūsdienu sabiedrībā pieaug informāciju tehnoloģiju nozīme, pensionāri, lai veiksmīgi iekļautos darba tirgū, arī cenšas tās apgūt. CSP apsekojuma par informācijas un komunikāciju tehnoloģiju lietošanu mājāsaimniecībās rezultāti liecina, ka 2008.gadā 18,4% iedzīvotāju vecumā 65–74 gadi vismaz reizi nedēļā lietoja datoru un 6,5% lietoja internetu (2007.gadā attiecīgi 5,9% un 4,9%).

PENSIONĀRU PATĒRINA IZDEVUMU SASTĀVS

Gūstot salīdzinoši zemu ienākumu, pensionāriem ir jāspēj tos sadalīt ikdienā nepieciešamajiem izdevumiem – pārtikai, mājoklim, veselībai. Pensionāru mājāsaimniecību situāciju patēriņa jomā raksturo to patēriņa izdevumu līmenis un struktūra. Saskaņā ar Mājāsaimniecību budžetu apsekojuma datiem 2007.gadā pensionāru mājāsaimniecību patēriņa izdevumi (Ls 134 uz mājāsaimniecības locekli mēnesī) veidoja 67% no visu mājāsaimniecību patēriņa izdevumu vidējā līmeņa, kas ir mazāk nekā 2006.gadā (71%). Tas liecina, ka pensionāru mājāsaimniecību patēriņa izdevumu augšanas tempi atpaliek no visu mājāsaimniecību patēriņa izdevumu pieauguma. Turklāt pensionāru patēriņa izdevumu struktūra ir deformēta, un tajā dominē izdevumi pārtikai, mājoklim un veselībai, kas kopā sasniedz vairāk nekā divas trešdaļas (68%) no kopējo patēriņa izdevumu apjoma (visās mājāsaimniecībās – 41%).

¹ Atbalsts naudas vai mantiskā formā (izņemot ar veselības aprūpi saistītos maksājumus) saistībā ar vecumu. Piemēram, vecuma pensija, mājas aprūpe pensijas vecuma cilvēkiem u.c.

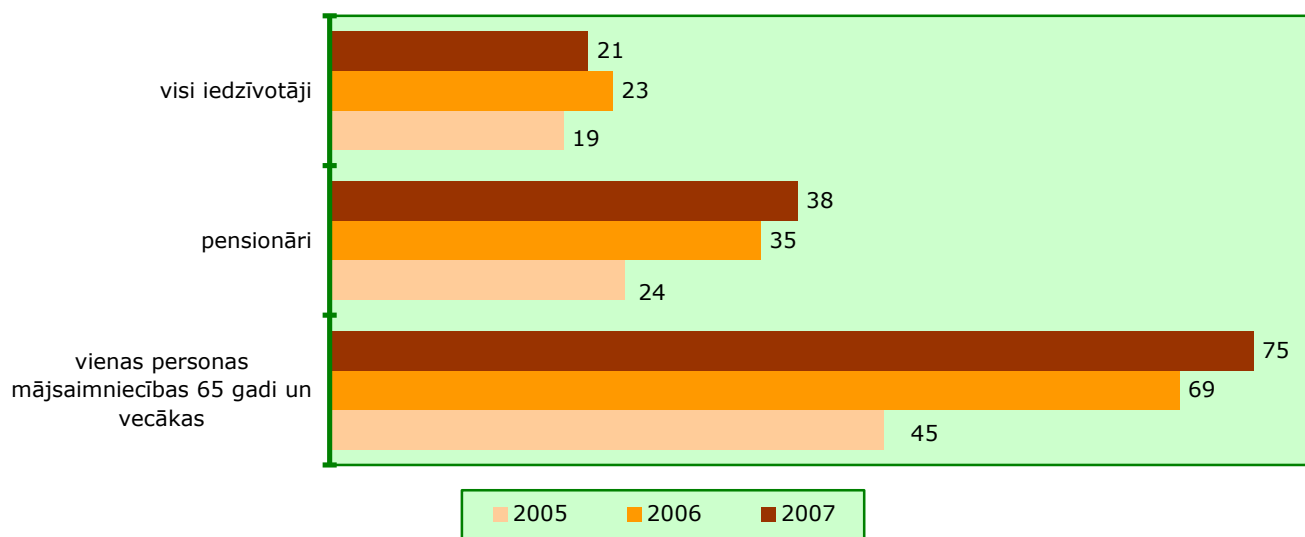
Patēriņa izdevumu struktūra 2007.gadā
(procentos)

PENSIJAS VECUMA IEDZĪVOTĀJU NABADZĪBAS RISKS¹

Kaut gan pensionāri nepieder pie pašām trūcīgākajām iedzīvotāju grupām (tās ir bezdarbnieku mājsaimniecības un daudz bērnu ģimenes), to nabadzības risks pēdējos gados ir pieaudzis.

Nabadzības riska indekss 2005.- 2007.gadā
(procentos)

Ar visaugstāko nabadzības risku un tā pieaugumu izceļas vienas personas mājsaimniecības, kurās dzīvo persona vecāka par 65 gadiem. Šai personai ir salīdzinoši grūtāk vienai pašai segt kopējās ar mājokļa uzturēšanu saistītās izmaksas. Ja saskaņā ar Eiropas Kopienas statistikas apsekojuma par iedzīvotāju ienākumiem un dzīves apstākļiem (EU-SILC) datiem 2007.gadā mājokļa kopējās izmaksas visām mājsaimniecībām veidoja 15% no to rīcībā esošā ienākuma, tad mājsaimniecībās, kurās dzīvo viena persona vecāka par 65 gadiem, – trešo daļu (33%).

¹ Iedzīvotāju īpatsvars (procentos), kuru ekvivalentais rīcībā esošais ienākums ir zem 60% no nacionālā ekvivalentā rīcībā esošā ienākuma mediānas.